

De Moeial

Studententijdschrift van de Vrije Universiteit Brussel

15 de jaargang - nummer 5 - 10 december 1997

Bestaat de VUB nog in 2002?

Als we Dillemans en Vandenbossche laten doen: nee.

De oorverdovende stilte in de media en in de politiek met betrekking tot het universitaire onderwijs staat in schril contrast met de gebeurtenissen die op dit moment achter de schermen worden voorbereid. Af en toe versijnt er eens iets over "visitaties" van universitaire opleidingen in de kranten, vooral in De Standaard. Meestal is dat voor de VUB niet positief. Nu recent werd er bijvoorbeeld gemeld dat de VUB slecht scoort voor de Rechten, en het vakgebied 'Grieks', en de richtingen 'Geologie' en 'Archeologie' zou moeten afschaffen. Een begrip dat daarbij steevast valt is "het plan Dillemans". Baron Roger Dillemans is de laatste oud- en ondertussen ook ere-rector van de Katholieke Universiteit Leuven. Wij voelden nattigheid en, nieuwsgierig als altijd en bekommerd om het welzijn van onze Alma Mater, wilden we dat fameuze "plan" aan een nader onderzoek onderwerpen. Dat bleek gemakkelijker gezegd dan gedaan. Het plan Dillemans bleek ontoegankelijker dan een Amerikaans staatsgeheim, ook binnen onze eigen VUB. Toen we, na veel omwegen, geslijm en gelobby het begeerde document uiteindelijk vastkregen, overtrof het onze ergste vrees. In onze speurtocht naar achtergronden en verbanden met andere verleden en toekomstige maatregelen, struikelden we bovendien over een nog geheimzinniger ding met de naam "egalisatiedecreet", en vielen met ons gezicht keihard op de brutale waarheid: binnen het ministerie van onderwijs en in intieme samenwerking met de huidige en vorige rectoren van de KUL, met als aanhangsel de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), wordt hard gewerkt aan een "hertekening" van het Vlaamse universitaire landschap, met als kernstuk de feitelijke afschaffing van de Vrije Universiteit Brussel als volwaardige universiteit. De mechanismen die daarvoor worden aangewend heten "qualiteitsbewaking" en "rationalisatie" (deze term, ondertussen al té verdacht geworden, wordt hoe langer hoe meer vervangen door het nog eufemistischere "optimalisatie"). Dit klinkt eigenaardig, want een gewoon gezond mens zou denken dat bv. kwaliteit toch iets is dat goed moet zijn. Wij willen daarom de herkomst van onze vrees met u delen en, door zijn wortels bloot te leggen en het grotere kader te schetsen waarin hij past, u de omvang van de onrechtmatige en, eens voltrokken, onherroepelijke machtsgreep, die op dit moment tegen alle wetten en tradities van dit land in, wordt voorbereid, duidelijk te maken. Wij weten dat er ook nu nog vele mensen, van verschillende overtuigingen en uit verschillende ideologische hoek, bereid zijn het kleine lichtpunt dat een relatief open, democratisch en pluralistisch onderwijs vertegenwoordigt in deze onmenselijke tijd, met hand en tand te verdedigen. Deze mensen, u, roepen wij op om op te staan en om alsnog het tij te keren.

Samengesteld door:
Karin Verolst
Frank Van Dessel
Dirk De Smedt

De "hidden agenda" achter de "optimalisatie" van het universitair onderwijs in Vlaanderen

Dillemans' rationalisatieplan

De ere-rector van de KUL Baron Dillemans heeft van onderwijsminister Van den Bossche een "Bijzondere Opdracht" gekregen. Die opdracht beschrijft hij zelf als het uitwerken van een plan om het universitair aanbod in Vlaanderen te "rationaliseren", t.z. er moeten minder studierichtingen en zelfs minder universiteiten komen'. De bedoeling is nochtans niet - zegt hij uitdrukkelijk - te besparen op het globaal budget voor universitair onderwijs. Het doel is de kwalitatieve verbetering van het onderwijsaanbod, waarbij moet worden gestreefd (...) ten minste één valabele, competitieve opleiding aan de Vlaamse jeugd te kunnen aanbieden. Dit stelt natuurlijk wel enige problemen, want in België bestaat er - om goede ideologische redenen - grondwettelijk verankerde keuzevrijheid van onderwijs. Niemand heeft de bevoegdheid om een instelling te dwingen richtingen af te schaffen, laat staan gehele universiteiten. Deze rationalisatie - verder in de tekst eufemistisch "optimalisatie" genoemd - zal dus op basis van overleg moeten gebeuren. Tenslotte vermeldt hij in zijn opdrachtsomschrijving dat dit met de huidige wetgeving (het Coensdecreet) niet is gelukt. Dat laatste is belangrijk, want het is tot nu toe altijd ontkend dat 'rationalisatie' en niet 'besparing' het eerste doel was van het Coensdecreet'. Hoe wil Dillemans dit dan bereiken? Door toepassing van één criterium: kwaliteit'.

Ik kan dus niet anders dan in de opdracht lezen (...) dat het ware doel is met (ongeveer) de thans voorziene middelen een universitair aanbod van de best mogelijke kwaliteit uit te bouwen (...). Het is mij natuurlijk niet onbekend dat andere (neven-) doelstellingen mensen, groepen, instanties, instellingen, regio's kunnen inspireren (...). Maar die particuliere (neven-) doelstellingen zeg maar belangen, mogen in het debat niet meer doorwegen. (...) ik ga dus af op de simpele vraag: wat zou de inrichting van opleiding X in universiteit Y aan het onderwijsaanbod in Vlaanderen toevoegen aan bijkomende waarde/kwaliteit en toegankelijkheid. Dillemans voegt er ten overvloede aan toe dat dit in de mondelinge commentaar van de minister bevestigd werd. De kwaliteit zal bepalen wat waard is om in stand gehouden te worden. Dit zal tot een concentratie van mensen en middelen leiden, die zal toelaten competitief te zijn op de Europese kennismarkt. De grote universiteiten die zo ontstaan zijn de "kenniscentra bij uitstek". Hoe hij dit concreet begrijpt blijkt uit het onmiddellijke vervolg: Als er b.v. een bepaalde opleiding (...) reeds op drie plaatsen wordt aangeboden, en - essentiële voorwaarde - de kwaliteit ervan is goed (...) dan is er vanuit de invalshoek optimalisering geen geldige (rationele) reden om nog op een vierde plaats die opleiding aan te bieden. Er is immers een onvermijdelijke verhouding tussen de kwaliteit en de quantiteit van het aantal opleidingen. De achterliggende reden van deze redenering wordt daarna duidelijk: Dit standpunt kan geïnterpreteerd worden als de consolidatie van een reeks opleidingen die reeds aan de sinds lang functionerende universiteiten als Gent en Leuven bestaan. De nieuwe universiteiten moeten dan niet per se het bestaande aanbod nog eens overdoen, maar vooral mikken op nieuwe domeinen of nieuwe invalshoeken en specialisaties. M.a.w. de "oude en grote" universiteiten zijn, door hun quantiteit (in omvang en in leeftijd) de vanzelfsprekende kenniscentra waardoor de rest - dat zijn dan door eliminatie de "nieuwe kleine" instellingen - zich moet situeren in zijn keuze voor eigen domeinen of specialisaties. Het is duidelijk dat er op die manier een intellectuele hiërarchie ontstaat tussen de "groten" en de "kleinen". Nu is het evenwel zo dat Vlaanderen niet twee maar drie grote universiteiten telt, de Katholieke Universiteit Leuven, de (vroegere) Rijks- Universiteit Gent, en de Vrije Universiteit Brussel, en wel omdat het begrip "grote universiteit" hier traditioneel iets heel anders betekent: "groot" staat niet voor omvang maar voor 'volledigheid'. Dit begrip is zelf nauw verbonden met de begrippen 'keuzevrijheid' en 'academische vrijheid', en slaat op het feit dat een universiteit het recht heeft vanuit haar

ideologische oriëntatie op elk domein dat zij verkiesst in onderwijs en onderzoek actief te zijn'. Dit betekent natuurlijk niet dat zij in alle domeinen alle disciplines zal inrichten of boeiefenen. Het is gewoon een moderne invulling van de oude 'Universitas'-gedachte, die wil dat een universiteit zich in principe op alle grote domeinen van het menselijke weten moet kunnen bewegen, en zo een voortdurende intellectuele kruisbestuiving tussen traditie en vernieuwing, tussen humane en exacte wetenschappen en tussen theoretische en meer praktisch gerichte disciplines tot stand kan brengen. Een niet-volledige universiteit is vanuit dat standpunt geen volwaardige universiteit. Dillemans is het daar echter niet mee eens. Integendeel, de wil zich als volledige universiteit te manifesteren leidt na een tijd tot zwakkere sectoren, die toch, voor het principe dan, in stand worden gehouden.¹ Het Coensdecreet was, zoals hoger vermeld en elders uitvoerig beschreven, een eerste en eigenlijk mislukte poging om aan de volledigheid van de universiteiten en de eraan gerelateerde onderwijsvrijheid een einde te stellen.² De universiteiten mochten enkel nog die disciplines inrichten die per decreet - in een lijst per instelling - waren vastgelegd. Die lijsten waren gebaseerd op de bestaande situatie en veranderden op zich niet zoveel, maar het feit dat aan het principe werd geraakt betekende een grote stap. Bovendien bouwde het Coensdecreet een financieringsnorm in: wanneer een richting niet groot genoeg was, verloor ze haar financiering. Het protest dat hiertegen - vooral vanuit de VUB - werd aangeheven, vertrok vanuit de terecht vrees dat het daarbij wel eens niet zou kunnen blijven. Het plan Dillemans nu is de verwerking van die vrees. De VUB komt immers zoals gezegd niet in Dillemans' lijstje voor, althans niet in het begin. Want in punt 5 van zijn document spreekt hij opeens over vier volwaardige universitaire complexen³ in Vlaanderen: de KUL, de RUG, de VUB en de Universiteit Antwerpen (UA), die zelf nooit een volledige universiteit geweest is, want een totaal artificieel conglomeraat van drie universitaire instellingen, die omwille van de financieringsnorm in het Coensdecreet een gemeenschappelijke paraplu hebben opgestoken. En dat weet Dillemans ook. Tot nu toe heeft hij dus gezegd 1) dat vier plaatsen waar een studierichting wordt ingericht, er minstens één te veel is (p. 8); 2) dat er twee vanzelfsprekende grote universiteiten zijn, te weten Gent en Leuven (p. 8); 3) dat er geen volledige universiteiten zijn, alleen volwaardige (p. 10); en tenslotte 4) dat er vier volwaardige universitaire centra zijn, nl. de vier hoger genoemde (p. 29). De "kleine" kleintjes tenslotte (de onvolledige 'universitaire instellingen') moeten in meerdere of mindere mate samengaan met een grote (p. 28). Daaruit vindt geen kat haar jongen meer, of toch? Laten we wat licht werpen op dit kluisje door zowel zijn legitimering van de rationalisering van dichtbij te bekijken, alsook de gebruikte methodiek. Over de legitimering kunnen we kort zijn. De universiteiten zullen in de toekomstige "kennismaatschappij" competitief moeten zijn als de belangrijkste leverancier van kennis, de belangrijkste productiefactor van macht en welvaart. Het belangrijkste criterium voor overleven in deze strijd zal de kwaliteit van de aangeboden "producten" zijn. En die producten zijn door kennis gevormde mensen (...) (de kennisarbeiders in de kennismaatschappij)". Dit blijkt ook uit zijn visie op "permanente vorming": zij is louter utilitair, dient slechts tot het op peil houden van het niveau van de "kennisarbeiders" in een permanent bewegende markt, evenals de herscholing van werklozen als onderdeel van een "modern sociaal beleid". De structuur die hij voor de universiteiten naar voor schuift beantwoordt dan ook volledig aan dit in essentie louter economistisch programma. Dit komt heel duidelijk naar voren in Dillemans' visie op het vijfde jaar. Niet alleen worden de VAO's daarin omgevormd tot een soort elitaire bovenlaag - niet voor elke afgestudeerde toegankelijk, want afgeschermd door een ingangsexamen - die de traditionele eindexamen volledig dreigen te degraderen, maar bovendien zouden zij op niet meer dan één of twee plaatsen kunnen worden georganiseerd (want

het zijn specialisatieopleidingen). De universiteiten die daarvoor de facto in aanmerking komen zijn uiteraard eens te meer de twee groten, te weten de KUL en Gent. De VUB zou bijgevolg niet alleen haar statuut van volledige universiteit verliezen, maar ook de toegang tot de eigenlijke eindexamen in een heel aantal belangrijke richtingen en tot essentiële elementen van het wetenschappelijk onderzoek - immers, ook de doctoraatsopleiding kan licht als een "specialisatie" worden gezien. Deze voorstellen zijn bovendien ook vanuit democratisch oogpunt geheel verwerpelijk, niet alleen omwille van de beperkte toegang, maar ook omwille van de weeral opduikende "outpuifancing"⁴. Van al deze frisse ideeën wordt de bron ook glashelder aangewezen. Op p. 14 vinden wij immers als inspiratiebronnen niet alleen een rapport van de OESO vermeld, maar eens te meer - en veel belangrijker - de European Round Table of Industrialists (ERT)⁵. Wij lezen tot onze verrassing dat een Leuvense onderzoeksgroep, onder leiding van... jawel, Baron Dillemans himself, de basisgedachten voor het laatste ERT-rapport van de nodige wetenschappelijke onderbouw heeft voorzien. Niet moeilijk dat Dillemans zich door het laatste (en zoals gebleken in de tekst "historische achtergrond": niet alleen door het laatste) rapport van deze club heeft laten inspireren! Het is wel tekenend voor de politieke klimaatverandering van de laatste vijf jaren (t.z. sinds de invoering van het Coensdecreet) dat nu openlijk en zelfbewust naar kan worden gerefereerd naar de link met de ERT, terwijl in het decreet de verwijzingen nog indirect moesten gebeuren. Om te eindigen willen we nog een woordje kwijt over de zgn. "kwaliteit". Niemand betwist dat een studierichting "goed" moet zijn, maar of het gebruik, dat hier door Dillemans van de resultaten van de visitatiecommissies maakt, op wetenschappelijke en deontologische gronden verantwoord kan worden, is een andere zaak. Immers, hoewel de kwaliteitscontrole, ingevoerd door het Coensdecreet, van in den beginne als rationalisatie-instrument bedoeld was, heeft men toch de schijn hoog willen houden en een in principe vrij correct systeem van peer-review (de visitatiecommissies) opgezet. De commissieleiden werd dan ook verteld dat zij handelden enkel ten bate van de verbetering van de bestaande situatie aan de universiteiten, en dat zij konden werken in een sfeer van vertrouwen. De gebeurtenissen rond de visitatie geskiedenis tonen aan dat 1) Leuven er blijbaar als vanzelfsprekend vanuitgang dat zij toch altijd "bij de besten" zouden zijn, en 2) als dat niet zo blijkt uit te komen, zij klaarblijkelijk weinig middelen schuwen om alsnog hun slag thuis te halen, tot grote onvrede van de betrokken commissie. Dit misbruik wordt in het plan Dillemans tot principe verheven, doordat niet de op zich in wezen onvergelykbare, want ad hoc werkwijze van de commissies, als vertrekpunt genomen wordt, maar door de resultaten te clusteren rond, hoe raad ge het, in wezen voornamelijk quantitative criteria. Het is dan ook niet te verwonderen dat de universiteiten die globaal genomen het best uit het rapport Dillemans naar voren komen... Leuven en Gent zijn. Zijn wij dan zo lost als wij vermoeden dat het gepaart over "vier volwaardige universitaire centra" niet meer is dan zand om in de ogen te strooien van hen die ook ziende niet willen zien?

¹ Onderwijsminister Van den Bossche heeft het vorig jaar wel geprobeerd met de richting kinesitherapie, en van het Arbitragehof ferm het dekset op zijn neus gekregen. Zie daarvoor elders in dit dossier.

² Erkend wordt dat de huidige decretale financierings- en rationaliseringsnormen niet volstaan als aanmoediging op als sanctie, p. 7. Over de politieke agenda die achter het duidelijke uithangbord 'besparing' verborgen zat in het Coensdecreet, zie de tekst "historische achtergronden".

³ In tegenstelling tot Dillemans verkiezen wij de oude schrijfwijze. Wij vertrouwen er nog altijd op dat woorden een betekenis hebben. Het latijnse woord *qualis*? hoedanig? van welke aard? vraagt om een antwoord *qualis*, zodanig, van zulke aard; als betrekkelijk voornaamwoord betekent het: zodanig als. Het vraagt m.a.w. naar de *bepalende eigenschappen* van iets, naar hetgeen iets maakt tot dat wat het is. Dit is belangrijk, omdat op die manier het bedrijfelijk gebruik van het woord in de bovenstaande context duidelijk wordt. Dillemans gebruikt immers het begrip "kwaliteit" (hoedanigheid, eigen-aard-igheid) zelf als een criterium, terwijl het eigenlijk de vraag naar criteria is. Een cirkelredenering, want al het bepalende zijn voor hem "neven-doelstellingen". Dus ofwel gebruikt hij dit woord zonder

te weten wat het betekent (wat wij niet geloven), ofwel zit er een verborgen antwoord achter een niet openlijk gestelde vraag.

⁴ P. 16.

⁵ P. 8. Wat hiermee bedoeld wordt in historische zin is volstrekt onduidelijk. De Katholieke Universiteit Leuven werd door het Belgisch episcopaat gesticht als Franstalige universiteit in 1834 in de leegstaande gebouwen van wat onder het Wilhelmische bewind een Nederlandstalige rijksuniversiteit geweest was. Een jaar later werd op initiatief van de katholieke (!) vrijdenker Theodore Verhaegen de Franstalige Vrije Universiteit Brussel opgericht, om een universitair monopolie van de Kerk te verhinderen. In 1967 volgde de splitsing van Leuven, en de verhuus van de Franstaligen naar Louvain-la-Neuve. De Nederlandstalige Vrije Universiteit werd als autonome instelling opgericht in 1969, voortbouwend op de reeds lang bestaande "Vlaamse Leergangen" aan de ULB. De Rijksuniversiteit Gent, opgericht voor de twee vorige in de 19e eeuw, werd - met het intermezzo van de Duitse bezetting tijdens de Eerste Wereldoorlog - vanaf de jaren dertig geleidelijk aan vernederlandst. Dit slechts om de aanspraken op "oud", die naast "groot" blijkbaar de essentie van "kwaliteit" uitmaken, even in hun juiste licht te stellen.

⁶ Dit geldt uiteraard niet voor de 'universitaire centra' die enkel kandidatuuronderwijs aanbieden, of opgericht zijn met slechts enkele faculteiten. Deze werden dan ook expliciet niet als 'volledige universiteiten' beschouwd.

⁷ P. 10.

⁸ Dillemans zegt expliciet dat het Coensdecreet bewust voorzichtig was opgevat, om de universitaire wereld niet al te zeer te schokken. P. 12.

⁹ P. 29.

¹⁰ We overdrijven niet, het stat er letterlijk zo, op p. 14 en 17. Er staan nog wel meer walgelijke dingen, zoals: *aldus moet de productiviteit van de student verhoogd worden*. Ge gaat niet om te leren, maar om te produceren.

¹¹ I.e. gefinancierd per afgeleverd diploma i.p.v. per binnenkomende student. Over de catastrophale gevolgen hiervan op zowel de toegang tot als de studie-opbouw van de betrokken curricula hoeft hier wel niet te worden uitgeweid. Zie pp. 52-58 van de tekst.

¹² Het fundamentele belang van de link met deze machtige industriële lobbygroep, die ook ideologisch alles behalve neutraal is, wordt op verschillende plaatsen in dit dossier uitvoerig belicht.

Met de grond gelijk maken

Het egalitiedecreet betekent het einde van het pluralisme in het universitair onderwijs.

Op het rectorenconferentie van 13 tot 15 november te Torhout maakte minister Vanden Bossche eensklaps een ontwerpdereet voor een totaal nieuw financieringssysteem voor de Vlaamse universiteiten bekend. Dit "egalitiedecreet" is, in tegenstelling tot de decretale wetgeving uit het recente verleden, niet in de eerste plaats een besparingsingreep: er wordt immers een schijf van 300 MBEF bijkomende financiering in verwerkt. Niettemin betekent het Ontwerpdereet de ontwrichting van de financiële leefbaarheid van een aantal Vlaamse universitaire instellingen, waaronder de VUB. Maar hoe krijgt Vanden Bossche het in zijn kop om amper 6 jaar na het Coensdecreeet, dat het universitair onderwijs al op zijn grondvesten deed daveren, met een totaal nieuwe financiering voor de pinnen te komen? Het volstaat te kijken naar het verleden om daar meer duidelijkheid over te verschaffen. Immers, zoals aan het Coensdecreeet, dat naar buitenuit voorgesteld werd als een in de eerste plaats besparende begrotingstechnische ingreep in werkelijkheid een *hidden agenda* ten grondslag lag¹, zo ligt aan Vanden Bossches egalitiedecreeet eveneens een duidelijk programma ten oorsprong, dat trouwens dient ter voltrekking van de finale doelstellingen van het Coensdecreeet en het op dit moment ter tafel liggende "plan Dillemans" (zie elders). Het verschil met vooral het Coensdecreeet is dat de verborgen agenda eigenlijk niet eens "verborgen" kan worden genoemd. Die wordt n.l. volkomen duidelijk wanneer men de financiële gevolgen voor de verschillende instellingen ter vergelijking naast elkaar legt. Wanneer men de totale gevolgen van het ontwerp, die met terugwerkende kracht worden gespreid van 1995 tot 2005, ineens zou toepassen, dan ziet het prentje er t.o.v. de werkingsstoeleage 1998 - indien begroot volgens de bepalingen van het nu geldende Coensdecreeet - als volgt uit:

Verliezers
VUB: -278,1 MBEF = -11%
UIA: - 150,3 MBEF = -16%
UFSIA: - 53,5 MBEF = -7%
LUC: - 35,7 MBEF = -5%
KUB: - 29,6 MBEF = -15%

Winnaars
RUG: + 431,6 MBEF = + 8%
KUL: + 398,9 MBEF = +5%
RUCA: + 25,8 MBEF = + 3%

Aangezien Vanden Bossche duidelijk van plan is zijn decreeet er dit jaar door te krijgen - dat wil begrotingstechnisch zeggen vóór 15 januari - zal de VUB op de begroting voor 1998 meer dan 50 MBEF verliezen. Dit alleen al is voldoende om de VUB, die uit een periode van zware saneringen komt, financieel te ontwrichten. In de "Memorie van Toelichting" tot het ontwerp worden twee redenen voor de "noodzaak" van deze slachting pardon hervorming naar voren geschoven. Ten eerste (en wij citeren) *het arrest van het Arbitragehof van 15 mei 1996 dat artikel 130 van het decreeet van 12 juni 1991 betreffende de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap (het Coensdecreeet, NvdR.), zoals gewijzigd door artikel 127 van het decreeet van 21 december 1994 betreffende het onderwijs VI, gedeeltelijk heeft vernietigd. Dit heeft tot gevolg dat de werkingsuitkeringen voor de universiteiten vanaf het begrotingsjaar 1995 opnieuw moeten bekeken worden.* Dit heeft betrekking op de financiering van de zgn. VAO's, Voortgezette Academische Opleidingen. Ten tweede (en belangrijker) *de vaststelling dat de verschillen in kostprijs per onderwijsbelastingseenheden (=werkingsuitkering/aantal OBE's) tussen de universiteiten aanzienlijk zijn. Deze ongelijkheid spreekt enerzijds voort uit de financieringswet van 1971 waar de kleinere universiteiten bevoordeeld werden t.o.v. de grotere. (...) Met de invoering van het universiteitsdecreeet in 1991 werd deze ongelijkheid gefixeerd.*⁴

Het doel van de hervorming betreft dus een herverdeling. Een herverdeling van wat eigenlijk? Van de zgn. ongelijkheid in financiering (het fameuse "historisch forfait") die door het Coensdecreeet als één van de twee peilers van de financiering van de universiteiten was vastgelegd. Via het nieuwe financieringsmechanisme voor de VAO's en de

buisartsen wordt bovendien een begin gemaakt met de invoering van het verfoeilijke systeem van de "outputfinanciering". Zoals aangeduid in de Memorie van Toelichting betekent dit dat de herverdeling zal gebeuren ten nadele van de "kleinere" universiteiten en ten voordele van de "grotere". Maar om te begrijpen wat het Coensdecreeet dan precies heeft gedaan, moeten we terug naar de financieringswet van 1971.

De financieringswet van 1971.

Ter voorbereiding van die financieringswet (en de ermee samenhangende wetten op de universitaire expansie) werd een **Speciale Commissie** opgericht, die op methodologisch gefundeerde gronden de krijtlijnen moest uittekenen van een lange termijnpolitiek ter dekking van de werkelijke behoeften der betrokken instellingen, en dit met de meest economische kostprijs. Er werd bovendien expliciet gesteld dat een dergelijke werkwijze in overeenstemming was met het nationaal belang. Het **basisprincipe** was dat de universiteiten voortaan, onafhankelijk van de aard van hun Inrichtende Macht (staats of 'vrij') en in overeenstemming met hun statuut (volledig - zoals de VUB - of onvolledig - zoals de UFSIA) naar hun reële behoeften en volgens **gemeenschappelijke en objectieve criteria** gefinancierd zouden worden. Zonder in al te technische details te treden kan worden samengevat dat de **werkingsstoeleage** werd berekend aan de hand van de gemiddelde kostprijs per student in een van de drie grote A, B en C, t.z. de humane wetenschappen, de exacte en toegepaste wetenschappen, en de geneeskundige wetenschappen. De gemiddelde kostprijs hing af van 'omkaderingsnormen' (hoeveel profen, assistenten en ATP ge nodig hebt en wat die kosten, technisch materieel, onderhoud, etc.). De onderlinge verhouding tussen de verschillende groepen werd vastgelegd op 1:2:3 x het

basisbedrag. Er werd verder een **minimumtoelage** en een **financieringsplafond** voorzien, uitgaande van de vaststelling dat elke universiteit, los van haar grootte en aantal studenten, een aantal kosten (personeelsbestand, infrastructuur...) in elk geval moet kunnen dekken, evengoed als het feit dat boven een bepaald studentenaantal, de kostprijs van een aantal voorzieningen niet meer evenredig stijgt (omdat ge al uw infrastructuur e.d. uitgebouwd hebt). Die financieringswet bracht aldus een evenwicht tot stand tussen de specifieke verschillen van de betrokken instellingen, en de grondwettelijke verplichting de 'vrijheid van onderwijs' ook financieel mogelijk te maken.

Het Coensdecreeet.

Aan het begin van de jaren '90 werd de universitaire wereld in opschudding gebracht door het uitlekken van een in het geheim opgesteld (tiens, waar hebben we dat nog gehoord?) ontwerp van decreeet voor de financiering van de universiteiten. De ontwerpdecreet werd, in opdracht van de toenmalige katholieke minister van onderwijs, opgesteld door de CVP-er G. Monard, (ook nu nog) secretaris-generaal van het kabinet van Onderwijs, in samenwerking met enkele juristen uit Leuven. Dit ontwerp was een bom, want het zette enkele fundamentele basisprincipes van de wet van '71 op de helling. Met het argument dat de begroting voor universitair onderwijs de pan uitrees, werd voorgesteld de universiteiten d.m.v. "enveloppefinanciering" te subsidiëren. Dit komt erop neer dat het totaal bedrag ingeschreven op de Vlaamse begroting, een bepaalde bovengrens niet zou mogen overschrijden, ongeacht de noden van de universiteiten. De verdeling van de werkingskredieten zou dan binnen deze 'enveloppe' moeten gebeuren. Het is duidelijk dat dit met het oude financieringssysteem, gezien de

steeds toenemende instroom van nieuwe studenten - een op zijn minst gedeeltelijk succes van de democratiseringspolitiek, beoogd door de wetten van de jaren '60 en '70 - onmogelijk was. Het is niet toevallig dat in deze periode dan ook de klaagzangen over het "grote aantal mislukkingen" in de eerste kandidatuur, en de eventuele wenselijkheid van een "oriënteringsproef" (een verkapt algemeen ingangsexamen) de kop op staken. Het verzet van de toenmalige studentenbeweging was echter te sterk om de heersende maatschappelijke consensus over de vrije toegang tot het universitair onderwijs te breken. Er zaten evenwel nog een aantal andere onaangename adders onder het gras. De totale 'enveloppe' werd zelf ook op andere gronden verdeeld. De verdeling van de 'enveloppe' gebeurde niet meer op basis van het aantal studenten, maar door een basisbedrag - het **historisch forfait** - berekend per instelling op basis van de bestaande situatie in 1991⁷, en de beruchte OBE's, die op een ingewikkelde manier nog wel van het studentenaantal in de groepen A, B en C afhingen. Samenhangend daarmee - en even belangrijk - werd de '**volheid van onderwijsbevoegdheid**' van de universiteiten aan **handen gelegd**. Hun onderwijsbevoegdheid zou zich vanaf nu nog slechts uitstrekken over een decretale vastgelegd aantal domeinen, dat weliswaar op de bestaande toestand was gebaseerd, maar de groeimogelijkheden naar de toekomst toe serieus beperkte. Daarbovenop kwam nog de **40/20-regel**: een studierichting (het decreeet gebruikt de veelzeggende term "opleiding") was enkel nog financieerbaar indien zij in de kandidaturen 40 en in de licenties 20 studenten telde, en dit gemiddeld over 2 jaren. Dit werd gekoppeld aan de invoering van **bestuurlijke en financiële 'autonomie'**: de universiteiten zouden binnen het nauwe financiële en onderwijskundige kader zelf moeten garant staan voor de geleverde 'kwaliteit', daar waar vroeger de overheid de gelijkwaardigheid van de afgeleverde diploma's waarborgde⁸. Dit alles werd verder gekoppeld aan de dwingende en financieel sanctioneerbare **verplichting tot interne en externe 'kwaliteitscontrole'**. Zoals uitvoerig beschreven in het stuk "historische achtergronden" was de politieke agenda hierachter echter, naast het doorvoeren van een besparing, **het de facto afschaffen van de notie 'volledige universiteit'**, om op die manier de universiteiten te dwingen in onderlinge concurrentie te treden, in het kader van een door Leuven gesteunde Europese politiek van "centers of excellence".¹⁰

En tenslotte... weer het egalitiedecreeet.

Het Coensdecreeet slaagde in zijn schijnbare hoofddoelstelling: besparen. Zozeer zelfs, dat de huidige minister erkend heeft dat de bestaande financiering zelfs de meest urgente noden van het universitair onderwijs niet meer dekt¹¹. Wat is dan de bedoeling van een dergelijke drastische ingreep? Daarop wordt licht geworpen wanneer wij ons wenden tot het "plan Dillemans" besproken elders in dit dossier. Het "plan Dillemans" heeft tot doel - in opdracht van de minister van onderwijs - het Vlaams universitair onderwijs te "**optimaliseren**", lees: te **rationaliseren**. Niettemin zegt de Baron expliciet dat **besparen niet de bedoeling** is, wel daarentegen de verbetering van de "kwaliteit", voor zo mogelijk elk wetenschaps- en studiedomein (in) ten minste één *valabele, internationaal competitieve opleiding aan de Vlaamse jeugd* kan aangeboden worden¹². Ter legitimering wordt verwezen naar het Vlaams regeeraacorde, waarin de heilige tweevuldigheid "competitie en excellentie" nog eens van stal wordt gehaald¹³. Uit de "affaire kinesitherapie" is echter gebleken dat dwingend opgelegde maatregelen om dergelijke concentratie in "excellentiecentra" op te leggen, **grondwettelijk niet haalbaar zijn**¹⁴. Dat verklaart het ontstaan van het egalitiedecreeet. Dit kunnen we zien als we nu het aan het begin vermelde tabelletje aan een nader onderzoek onderwerpen. Door het zo goed als volledig wegvallen van het "historisch forfait" worden niet alleen de zgn. "kleine instellingen" financieel onleefbaar gemaakt (het RUCA is niet bepaald een grote universiteit¹⁵), maar wordt vooral ook de kleinste van de drie traditionele "grote" i.e. volledige universiteiten, te weten de VUB, financieel totaal kapot gemaakt. De "kleine" instellingen zijn in de plannen

lees verder op pagina 8

¹ Aangekondigd in de Septembeerklaring van de Vlaamse Regering.

² Zie het artikel over de "historische achtergronden", elders in dit dossier.

³ Deze hele situatie was voor Roel De Groof, secretaris van de rector, de aanleiding om tijdens een van de vorige beheerzaden tijdens een debat over "outplacement" voor assistenten de cynische opmerking te maken dat dit misschien ook beter voor de profen zou gebeuren. Rector Witte kon er niet mee lachen.

⁴ P. 1 van de Memorie van Toelichting bij het voorontwerp.

⁵ Een totaal democratisch financieringsprincipe, want niet het aantal binnenkomende studenten, maar het aantal afgeleverde diploma's bepaald de grootte van de financiële middelen. De universiteit als diplomafabriek, dus. En bovendien het perfecte dwangmiddel om Numerus Clausus doorgevoerd te krijgen, omdat "mislukkende" studenten dan enkel nog als afval, als een verliespost bekeken zullen worden. Outputfinanciering is een oude natte droom voor Vanden Bossche, die vroeger al geprobeerd heeft het mechanisme voor

de aggregatie ("Lerarenopleiding" heet dat tegenwoordig), in te voeren.

⁶ Opperlicht bij wet op 9 april 1965. In deze commissie zetelden de rectoren van de verschillende universiteiten en vertegenwoordigers uit de academische, wetenschappelijke, economische en sociale kringen.

⁷ Via het "historisch forfait" had de financieringswet van '71 nog een reële impact op de berekening van de werkingskredieten zoals vastgelegd in het Coensdecreeet.

⁸ De "onderwijsbelastingseenheden" hingen anders - minder gunstig - dan in de wet van '71 af van de studentenaantallen. Er werden b.v. geen omkaderingsnormen meer vastgelegd.

⁹ D.m.v. de homologiecommissie, die dan ook werd afgeschaft.

¹⁰ Na langdurig studentenzetverzet werd het Coensdecreeet in afgezwakte vorm doorgevoerd.

¹¹ Anderzijds werd bij de invoering van de nieuwe financieringsregeling in 1991 uitgegaan van de

veronderstelling dat het aantal studenten aan de Vlaamse universiteiten niet sterk zou toenemen in de nabije toekomst. De geschiedenis leert ons echter dat het aantal hoofdschrijvingen steeg van (...) 1990-1991 naar (...) 1995-1996 (... een stijging van 17%). P. 1 voorontwerp.

¹² P. 7 in de "groene versie" van het plan Dillemans.

¹³ Om op internationaal en Europees niveau competitief te blijven, moet de versnippering van het Vlaamse universitaire landschap, zowel op het vlak van opleidingen als van instellingen worden tegengegaan via overleg en nauwe samenwerking; zwaartepuntvorming inzake onderwijs en onderzoek zal worden aangemoedigd. Internationale samenwerking zal worden gestimuleerd. Regeeraacorde punt 5.3.1 Meer autonomie en verantwoordelijkheid.

¹⁴ Een goede waarschuwing aan alle Vlaamsgezinden om niet te rap om een "eigen Vlaamse grondwet" te roepen. Of moeten we er een tekeningske bijmaken van wie die grondwet zou komen?

¹⁵ Het RUCA telt alleen studenten in de B en de C groep, die door het voorontwerp bijzonder bevoordeeld worden.

Van Christus tot Dillemans

Historische achtergrond bij de recente ontwikkelingen in het Hoger Onderwijs

*Kennis is een postindustriële, productieve kracht. Wat nieuw is, is de productie van een totaal nieuw soort kennisdrager. "Het oude principe dat de verwerving van kennis onlosmakelijk verbonden is aan de oefening van het verstand... is achterhaald en wordt dat steeds meer. Het verband dat bestaat tussen de levensnanciers en de gebruikers van kennis en de kennis die zij verschaffen en toepassen neigt nu... de vorm aan te nemen die al bestaat tussen de producenten en de consumenten van gebruiksgoederen en de goederen die zij produceren en consumeren. Dat is de waardevorm. Kennis wordt en blijft geproduceerd om gevaloriseerd te worden in nieuwe productie: uitwisseling is in beide gevallen de doelstelling. Zo houdt kennis op zelf een doelstelling te zijn; zij heeft haar "gebruikswaarde" verloren. De onherroepelijke verandering van kennisdrager tot kennisconsument ligt aan de basis van postmoderniteit. Dit is de werkelijke historische verandering waardoor postmodernisme gelegitimeerd wordt.*¹

De context: onderlinge samenhang.

Om het egaliseringsdecreet en het plan Dillemans in hun juiste context te kunnen plaatsen, is inzicht in de achtergronden en het ontstaan van het Coensdecreet onontbeerlijk. Eerstgenoemde documenten zijn immers rechtstreekse en logische voortvloeijsels uit krachtlijnen die al in het Coensdecreet waren uitgetekend, maar die om politieke redenen nog niet zo drastisch konden worden doorgetrokken. Om de zaken in hun juiste perspectief te plaatsen: het plan Dillemans is een verderzetting van de doelstellingen van het Coensdecreet, en het egaliseringsdecreet werd noodzakelijk omdat de uitspraak van het Arbitragehof over de kine-affaire duidelijk heeft gemaakt dat men de beoogde berekening van het universitaire landschap in Vlaanderen met zuiver politieke middelen niet kon doorrukken.

België: grondwettelijke pluraliteit.

De Belgische staat, van in den beginne een allerwonderbaarlijkste evenwichtsoefening tussen tegenstrijdige culturele, ideologische en economische krachten, heeft in haar opeenvolgende grondwetten op steeds ondubbelzinniger wijze het recht van een individu om het onderwijs van zijn of haar keuze hetzij te volgen, hetzij in te richten, als fundamenteel maatschappelijk principe vastgelegd.² Dit principe is verankerd in drie grondwettelijke rechtsbeginselen: het gelijkheidsbeginsel, het non-discriminatiebeginsel en de vrijheid van onderwijs. Die steeds nadrukkelijker formulering was een rechtstreekse gevolg van de communautariserende van de culturele en onderwijsbevoegdheden der nationale regering: het verlies van het delicate evenwicht dat op nationaal niveau bestond, niet alleen tussen Vlamingen en Franstaligen, maar ook tussen de machtige Vlaamse katholieke zuil en de vooral aan Franstalige kant sterke vrijzinnige organisaties en partijen, moest gecompenseerd worden door grondwettelijke garanties voor de ideologische minderheden in elke taalgemeenschap. Zo werd de tolerante geest van de grondwet in onontkoombare rechtsregels omgezet. Tevens werd er begin jaren '90 een rechtscollege opgericht dat, veelzeggend genoeg, twee bevoegdheden heeft: het tussenkomen in bevoegdheidsconflicten tussen de verschillende gemeenschappen en tussen de gemeenschappen en de federale overheid, en... mogelijke schendingen van de drie hoger genoemde rechtsbeginselen te beoordelen (vandaar ook de naam: Arbitragehof). Het is evident dat elk beleid, zij het op regionaal of op nationaal vlak, in al zijn aspecten gebonden is aan dit constitutioneel gegeven. Alles kits dus, zouden we zeggen? Zo eenvoudig is het niet want...

Europese ontwikkelingen.

Ondertussen voltrokken zich op het niveau van de Europese

gemeenschap diepgaande en - al was dat toen nog niet zo duidelijk - onrustbarende ontwikkelingen. In de context van het steeds meer gemondialiseerde kapitalisme en onder druk van de toenemende concurrentie met de economische grootmachten Amerika en Japan, liet zich de nood aan een sterkere en dus vrijere interne Europese markt gevoelen, en werd de roep om politieke initiatieven, die deze integratie konden bevorderen, luider. Dat was althans de mening van een groep van ongeveer 70 grootindustriële die zich eind jaren '70 verenigden in een discrete lobbygroep met als doel het beleid van de Europese commissie meer in de voor hun gewenste richting te sturen. De commissie kan immers, zij het na goedkeuring door de bevoegde ministerraad, maar zonder enige verdere potkrijkerij, bindende richtlijnen uitvaardigen. Deze gewenste richting omvatte zaken waarvan men heel goed wist dat zij er, zeker toen, in de Europese lidstaten via de normale politieke kanalen nooit konden worden doorgedrukt. De naam van deze lobbystructuur - die nog altijd bestaat en ondertussen sinds lang erkend is als een officiële gesprekspartner van de Europese commissie - is: The European Round Table of Industrialists (ERT). Van in den beginne hebben Belgen er een invloedrijke rol in gespeeld. Een van die Belgische motoren uit de beginfase was de machtige industrieel en conservatieve katholiek Etienne Davignon.³ Wat voor soort zaken de ERT dan wel zo graag zag gebeuren kan nu, 20 jaar later, heel eenvoudig worden aangeduid. De 'Euro' - als hij er komt - is immers het meest flagrante voorbeeld in het culminatiepunt van hun succes. De Euro is er niet alleen op hun voorstel gekomen, maar wordt ook min of meer volgens een door hun opgesteld tijdschema gerealiseerd.⁴ Maar wat heeft dit alles nu met onderwijs te maken? horen wij u nu al denken. Daarvoor moeten we terugkeren naar ons Belgenlandje aan het begin van de jaren '90.

Het 'Decreet Coens'.

Aan het begin van de jaren '90 had Vlaanderen - sinds '88 bevoegd voor onderwijs - een katholiek onderwijsminister. Dat was zeer uitzonderlijk, want onderwijs was al tientallen jaren een departement voor de niet-confessionele partijen. Maar onder de motto's *wat we zelf doen, doen we beter* en *verzuiling is niet meer van deze tijd* moest dat in Vlaanderen anders kunnen. Deze minister, Daniel Coens, pakte de zaken energiek aan. Na in het lager en het middelbaar onderwijs een aantal keer *de lat gelijk gelegd* te hebben - d.w.z. de financieringsmechanismen van het onderwijs - te wijzigen ten voordele van het katholiek onderwijs onder het mom dat financieringsverschillen discriminaties betekenden⁵, en na de installatie van de LOGO's en de ARGO⁶, ging hij zich bezighouden met de wijziging van de gecombineerde

wetten op de academische graden, die vastlegden op welke gronden universitaire diploma's erkend door de staat konden worden uitgereikt. Zijn interesse werd ook gewekt door de financieringswet van '71, die de subsidiëring van de rijks- en de vrije⁷ universiteiten op basis van de studentenaantallen vastlegde binnen het kader van hun statutaire verscheidenheid (volledige universiteit of onvolledige universitaire centra) en in een context van academische vrijheid (de 'volheid van onderwijsbevoegdheid', kwam de volledige universiteiten onverkort toe). Wat nu deed Coens? Hij liet, aanvankelijk in het grootste geheim, een ontwerp van decreet opstellen door de secretaris-generaal van het kabinet onderwijs, de briljante en uiterst katholieke G. Monard, en door een jurist uit Leuven, prof. J. Momballu. Toen de eerste ontwerpen uitklekten ontkende het Coensdecreet een storm van protest, want het kwam in feite neer op 1) een besparing door "enveloppefinanciering", t.z. een vast basisbedrag plus een deel dat op een heel ingewikkelde manier nog afhing van de studentenaantallen (de fameuze OBE's⁸), en 2) het invoeren van onderlinge concurrentie tussen de universiteiten door het toekennen van financiële en onderwijskundige "autonomie". De homologatiecommissie, via dewelke de staat de gelijke kwaliteit van de aan Vlaanderen universiteiten uitgereikte diploma's garandeerde, werd afgeschaft. Verder werd het aantal domeinen waarin een universiteit actief kon zijn, beperkt tot een per decreet vastgelegde lijst. Die lijst was gebaseerd op de bestaande situatie, dus de volledige universiteiten bleven in principe volledig. Deze beperking van de onderwijsvrijheid ontlokte niettemin scherpe commentaar aan de Raad van State in haar advies over het ontwerp. Tenslotte - en heel belangrijk - ontwierp Coens een financieel mechanisme waarmee hij hoopte de universiteiten te dwingen richtingen af te schaffen, zonder daarbij in aanvaring te komen met de grondwet: de beruchte 40/20-regel. Die behelst dat een studierichting in de kandidaturen minstens 40, en in de licenties minstens 20 studenten moet omvatten, voor eender welke richting en voor eender welke universiteit, en dit gemiddeld over 2 jaren. Voldeet ze hieraan niet, dan verliest ze haar financiering. Het zal duidelijk zijn dat deze maatregel de grootste universiteiten zwaar bevoordeelt, en het bovendien voor een minder grote universiteit bijzonder moeilijk maakt traditionele kleine, maar vanuit intellectueel standpunt belangrijke fundamentele richtingen zoals theoretische fysica, klassieke filologie e.d. in stand te houden, m.a.w. het wordt zeer moeilijk om "volledig" te blijven. Het was duidelijk dat Leuven hierachter zat, en er, globaal gezien, ook financieel van profiteerde. Maar vanwaar die fixatie op de afbouw van de volledigheid en op onderlinge concurrentie? Leuven liep toch zelf het risico om ooit een kleine richting kwijt te spelen? Maar met het financieel patrimonium dat zij achter zich hebben staan kunnen ze nog wel honderd jaar op eigen kosten voort. De VUB daarentegen zou het moeilijk krijgen. Gelukkig is men aan onze Alma Mater voor één keer politiek verstandig geweest en heeft men, tot dit academiejaar, nooit richtingen die niet meer financieerbaar waren afgeschaft, juist omwille van de universitaire volledigheid. Nog liever het eigen geld anders verdelen. Het was wel duidelijk dat zowel Leuven als Coens hoopten dat dat wel zou gebeuren en dat het vooral de VUB was die, als kleinste van de drie grote - i.c. volledige - universiteiten, werd geviserd. Wat stonk daar toch zo?

Het 'Memorandum on Higher Education'.

De 'Memorie van Toelichting' bij het Coensdecreet bevatte een verwijzing naar de inspiratiebron die deze eigenaardige lucht verspreidde.⁹ Want die blijkt bijzonder inspirerende tekst dook opnieuw op als referentie in een document dat binnen de Europese commissie werd voorbereid als grondslag voor een richtlijn over het onderwijsbeleid in de Europese Gemeenschap: deze 'Green paper' over onderwijs werd na de officiële publicatie ervan bekend als het 'Memorandum on Higher Education in the European Community'. De

aandacht gebracht.

⁴ Wie daaraan twijfelt moet er maar eens het ERT-rapport *Reshaping Europe* op naslaan, uitgegeven door de ERT in september '91.

⁵ Het huidige conflict rond het lager onderwijs toont aan dat dit beleid sindsdien door de socialisten wordt voortgezet.

⁶ Een "autonoom" orgaan dat de plaats van de staat ging innemen als Inrichtende Macht van het rijksonderwijs in Vlaanderen, en zo, via de "pluralistische" samenstelling, de katholieke zuil een stevige vinger in de pap van het vroeger voor hen ondoordringbare rijksonderwijs gaf.

⁷ Om verwarving te vermijden: "vrije" betekent hier: "niet staats". Zowel de VUB als de KUL zijn dus in deze zin vrije universiteiten. Het woord Vrije in de naam van onze universiteit heeft uiteraard heel andere connotaties, verbonden aan haar ideologische grondslag, het principe van "Vrij Onderzoek". Volgt ge nog?

⁸ De OBE's (onderwijsbelastingseenheden) zijn de

concretisering van het decretale financieringsmechanisme dat progressief gekoppeld werd aan de opleiding die de studenten genoten. Hierdoor werden de financiële gevolgen van kleine verschuivingen in de studentenaantallen tussen de groepen A/B/C voelbaar voor universiteiten die niet over de kritische massa studenten per opleiding beschikten. De politiek van afbouw van richtingen aan deze "kleinere" universiteiten werd hierdoor voor het eerst geëxpliciteerd en geïmplementeerd. **De studentenbeweging is altijd radicaal tegen de ont koppeling van de universitaire financiering van het studentenaantal geweest, vanuit de vrees dat de universiteiten wel eens veel minder principieel de vrije toegang tot het hoger onderwijs zouden kunnen gaan verdedigen en er voor hen geen of weinig geldelijke gevolgen aan verbonden waren. Deze vrees is ondertussen ten volle bewaarheid.

⁹ *Higher Education in the European Community: The Challenges of 1992*. Background Paper, University of Siena, 5-7 November 1990. Conference organised by the Commission of the European Communities etc.

¹ uit APPIGNANESI (R.) en GARRATT (C.) *Postmodernisme voor beginners*, p. 106-107.

² Over de evolutie van die constitutionele bescherming en de context waarin zij plaatsgreep heeft Els Witte, barones, historica en huidige rector van de VUB, een compacte en leesbare samenvatting gegeven in een artikel *Tussen pluralisme en optimalisatie*, okt. '97, wellicht wel te krijgen op het rectoraat of de dienst PR in de Sigaar.

³ Het eerste boek dat hierover bij ons weten is verschenen is *Privé de public. A qui profitent les privatisations?* (Nederlandse versie: *De kraak van de eeuw. Dossier privatiseringen*) EPO, BXL, 208p., van de franstalige journalist Gérard de Selys. Hierin wordt de invloed van de ERT op het eigenlijke Europese beslissingsproces - dat heel simpel is - op een diepgaande manier geanalyseerd. Verbijsterend genoeg wordt er daarin met geen woord over onderwijs gerept. De discussies en het lobbyen rond het *Memorandum on higher education* waarvan verder sprake, hebben immers voor het eerst de rol en de invloed van de ERT onder een grotere publieke

inhoud van dit document was catastrofaal. De politieke krachtlijn ervan was het ondergeschikt maken van het hoger onderwijs aan de belangen van de Europese grootindustrie. Eén van de centrale ideeën was het creëren van een Europese universitaire hiërarchie, met aan de top een klein aantal zogenaamde "centers of excellence", de eigenlijke volwaardige universiteiten, en een groot aantal meer of minder gespecialiseerde "academische" instellingen die afgestudeerden

IK „VOEL“ NIETS KAPITEIN... MAAR IK MOET TOEGEVEN DAT HET HIER WEL ERG RUSTIG IS... TE STIL ZELFS...

zouden "afleveren" in "opleidingen" afgestemd aan de noden van de arbeidsmarkt. Op de zgn. topinstellingen na, die door hun intellectueel monopolie garant zouden staan voor de noodzakelijke "innovativiteit", werd het hoger onderwijs dus onderworpen aan uitsluitend economische imperatieven. Ter verwezenlijking van deze doelstellingen diende een nauwe samenwerking tussen bedrijfsleven en universiteiten in het universitair bestuurs structureel te worden ingebouwd. Deze samenwerking diende beloofd te worden d.m.v. koppeling van de publieke financiering aan succesvolle samenwerking met de industrie. De toegang tot het hoger onderwijs zou afhangen van de noden van de arbeidsmarkt, die zelf weer bepaald worden door de ontwikkelingen in de eengemaakte Europese interne markt. Externe kwaliteitscontrole zou, naar analogie met de "quality control" in het bedrijfsleven, instaan voor controle op de behaalde resultaten. Tenslotte diende permanente vorming tot een hoofdzaak van de universiteiten te worden uitgebouwd, in het kader van de recyclage van uit de boot gevallen werkkrachten en het op peil houden van het technologisch potentieel van de "human resources", zonder dat de industrie de financiële last daarvan diende te dragen. Dit document, dat gelukkig genoeg uitlekte voor de feitelijke beslissing erover was genomen, werd na een jaar intensief en vanuit de Belgische studentenkeopels FEF (Fédération des Etudiants Francophones) en VVS (Vereniging van Vlaamse Studenten) gecoördineerd lobbywerk door het veto van (jawel) de ondertussen Coens opgevolgde Vlaamse onderwijsminister Van den Bossche afgeschoten op de informele onderwijsministerraad van 27 november 1992¹⁰. Dit Memorandum werpt echter een heel ander licht op de in verschillende Europese lidstaten doorgevoerde of op dat moment ter tafel geleide hervormingen van het universitair onderwijs, ook deze in België¹¹. Want de oorsprong van het Memorandum brengt ons, via een kleine omweg, terug bij de ERT.

Het Memorandum: achtergronden.

In het voorwoord tot het Memorandum wordt verwezen naar een rapport van het IRDAC, het Europees sociaal-

economisch overlegcomité¹². In de inleiding van dit document wordt expliciet gezegd dat een geharmoniseerde Europese hoger onderwijsbeleid noodzakelijk is voor het veroveren en veiligstellen van een Europese hegemonie in de economische strijd met de Verenigde Staten en Japan. Dit IRDAC-rapport is zelf weer een "gematigde" herformulering van de krachtlijnen van het ERT-rapport over hoger onderwijs, dat werd vrijgegeven in 1989¹³. In deze tekst geen spoor meer van de dubbelzinnigheid van de latere documenten. De schuld van de Europese sociaal-economische problemen ligt bij het niet aan de noden van de industrie aangepaste onderwijs¹⁴. Dit komt omdat de Europese landen hun jongeren toestaan om (min of meer) vrij hun studiekeuze te bepalen¹⁵. Dit kan verholpen worden door de industrie een grotere vinger in de pap te geven in zowel het bestuur van de universiteiten, als in de samenstelling van hun curricula. Deze zouden dan op hun beurt weer onderworpen moeten worden aan een controle door "industry inspectors". Het rapport erkent weliswaar dat de variëteit aan universitaire structuren en ideologieën oude culturele wortels heeft, maar stelt dat het in het licht van de ontwikkelingen in de wereld-economie onverantwoord is die nog langer in stand te houden¹⁶.

Laten we samenvatten. Het Coensdecreet, dat een verregaande hervorming van het universitair onderwijs in Vlaanderen beoogde, werd gebaseerd op een tekst die mee aan de basis lag van een ontwerp van Europees onderwijsbeleid, het Memorandum. Dit Memorandum was op dat moment nog nergens bekend, laat staan in het openbaar besproken.

Het Memorandum was op zijn beurt niets meer dan een "beschaafde" herformulering van een ERT-rapport, dat in termen die expliciet in strijd zijn met de grondwettelijke principes waarop het hoger onderwijs in de nog altijd soevereine Belgische staat berust, pleitte voor een doorgevoerde "harmonisering" van het Europees hoger onderwijs, ten einde de economische belangen beter te dienen¹⁷.

Het Coensdecreet is, na massaal protest, in afgezwakte vorm doorgevoerd. Van den Bossche heeft later slechts onder zware politieke druk tegen het Memorandum zijn veto gesteld. Dit laatste feit heeft de ambitieuze onderwijsplannen van de ERT niet alleen ernstig vertraagd, maar dwong de EG-bureaucratie (en de haar steunende onderwijsministers) tot het volgen van een andere, voorzichtigere strategie. In 1996 verschenen zowel een nieuw ERT-rapport als een nieuw 'Green Paper'. De benadering is nu schijnbaar indirect, maar met nog altijd dezelfde - uitgesproken - doelstellingen. De inschakeling van de Europese hoger onderwijsstructuren dient nu te gebeuren door de implementatie van "nieuwe technologieën" in het kader van het "lifelong learning"-project, waarvan de achterliggende ideologie hoger werd beschreven¹⁸. Om de prent volledig te maken, dienen we ons nog af te vragen waar Leuven zich in heel deze constellatie situeert. En ook hier geeft het Memorandum uitsluit. Onder het kopje "achtergrond en context" wordt immers niet alleen naar de reeds hoger vermelde conferentie in Siena verwezen. Er wordt bovendien vermeld dat deze conferentie is voorbereid op een door de Europese Commissie in juni 1989 aan de Katholieke Universiteit Leuven georganiseerde workshop¹⁹, bijgewoond door representatives of higher education institutions, of ministries (...) and of industry and economic life. Op deze selecte workshop werd het idee van de excellentiecentra voor het eerst officieel gelanceerd. Bovendien maakte bij die gelegenheid madame Papandreu, toenmalig Europees commissaris voor sociale aangelegenheden, bekend dat er een 'Green Paper' zou komen om een en ander in praktijk om te zetten. Het was ook bij die gelegenheid dat de achterliggende politieke dimensie van een dergelijke onderwijsvorming door de Franse minister van onderwijs en technologie nog eens dik in de verf werd gezet²⁰. Leuven verzorgde goed haar relaties met de Europese bureaucratie²¹. Dat Leuven al langer bezig was zijn positie op het Europese onderwijslandschap in te nemen en bondgenoten te zoeken, blijkt uit de oprichting van de

Coëmbroeg, de organisatie van de "oude, prestigieuze en van Christelijke oorsprong zijnde" Europese universiteiten. Dit gebeurde in 1985, het jaar waarop Dillemans als CVP-candidaat, op last van het Belgisch episcopaat en tegen de wil van de meerderheid van de toenmalige Leuvense universitaire gemeenschap in, tot opvolger van wijlen Piet De Somer werd gebombardeerd. Het was ook in datzelfde jaar dat paus Johannes-Paulus zijn oproep lanceerde aan de katholieke universiteiten, om opnieuw het voortouw van het intellectueel leven in Europa op zich te nemen²². Wanneer wij ons het type vertegenwoordiger herinneren dat voor België van bij het begin aanwezig was in de ERT, dan kunnen wij ons over de klaarblijkelijke overeenkomst tussen de doelstellingen van deze twee belangengroeperingen niet al te veel verwonderen. Dit wordt ten overvloede bewezen door het feit dat Dillemans in zijn huidige plan expliciet verwijst naar een nieuw rapport dat door Leuven in opdracht van de ERT werd voorbereid²³. Het invoeren van "nieuwe technologieën" in het onderwijs is een kernstuk van het "lifelong learning" stokpaarde van de Europese industrie, om de hoger vermelde redenen²⁴. Het zal ons dan evenmin verwonderen dat wij dit, naast de voorziene "optimalisering", als hoofdaandachtspunt terugvinden in de Vlaamse regeringsverklaring²⁵.

Epllong.

Dillemans begint zijn rapport met de opmerking dat het reeds vroeger gelanceerde idee van één "Universiteit Vlaanderen" volkomen fout is. Hij vergeet erbij te vermelden dat Leuven zelf tot de oorspronkelijke verdedigers behoorde van dit idee. Het is maar omdat het duidelijk is geworden dat grondwet in België niet zo eenvoudig te neutraliseren zal zijn als eerder gebeurde in Nederland, dat het alternatieve concept "Universitaire Ruimte Vlaanderen" moest worden gelanceerd. Wanneer wij de inhoud van het plan Dillemans aan een aandachtig onderzoek onderwerpen, is het duidelijk dat van de vier genoemde grote universitaire centra in deze Universitaire Ruimte Vlaanderen er uiteindelijk maar twee die naam waardig zullen overblijven: Leuven en Gent²⁶. Omdat de VUB ondertussen verklaard heeft dat zij haar bestaansrecht als volwaardige Vlaamse universiteit met alle grondwettelijke middelen zal verdedigen, een strategie die reeds haar eerste vruchten heeft afgeworpen in de zaak van de kinesiterapie, heeft Van Den Bossche het nodig geacht om via financiële mechanismen krachtig in te grijpen. Degenen die na dit alles nog twijfelen aan de ware bedoelingen van het duo Dillemans-Van Den Bossche kunnen wij alleen maar een bezoek aan een goede oogarts aanraden. De anderen, die nog bereid zijn zich tegen deze intellectueel-economische kolonisering te verzetten, roepen wij op om op de meest urgente wijze en over de partijgrenzen heen, de handen krachtig in elkaar te slaan.

¹⁰ De VUB heeft in dit lobbywerk zowel voor als achter de schermen een vooraanstaande rol gespeeld. Zie voor de houding van de VUB het nog steeds fundamentele Standpunt van de Raad van Beheer van de Vrije Universiteit Brussel over het Memorandum over Hoger Onderwijs in de Europese Gemeenschap.

¹¹ Bij wijze van voorbeeld: ten tijde van de strijd rond het Coensdecreet werd door studenten in Italië massaal maandenlang gestaakt tegen (nooit uitgevoerde) plannen van de regering om het universitair onderwijs grotendeels te privatiseren.

¹² The Industrial Research and Development Advisory Committee (IRDAC), Qualification shortages in Europe, november 1990.

¹³ Education and European Competence, ERT Study on Education and Training in Europe, February 1989.

¹⁴ "(...) much of the increase in unemployment is caused by inappropriate or outdated education. At the same time, Europe lacks skilled labour in many professions and industries. Clearly, supply does not match demand in European education." P. 4.

¹⁵ "Europe allows and even encourages its young individuals to take the liberty of pursuing 'interesting', not directly job-related, studies, which in many cases have little prospect of practical application. At the same time, society is expected to provide full employment for everybody." P. 4.

¹⁶ "European education is founded on national premises and on

widely diverging ideologies. Faced with European economic integration and the free movement of labour, national thinking needs to be replaced by a unified European concept." P. 10.

¹⁷ Nederland heeft, vooruitlopend op deze ontwikkelingen, in de tweede helft van de jaren '80 het pluraliteitsprincipe als basis van het (hoger) onderwijs uit de grondwet geschrapt, en in de plaats een principe van "kwaliteitsbewaking" in de grondwet ingeschreven!

¹⁸ We therefore recommend that all national governments of Europe begin now the task of leading the restructuring of their national education systems in order to design, create and ultimately implement the learning community of the future. One vital element in the building of this community will be the establishment of a consistent pan-European assessment of the quality and content of ICT learning processes. A relatively simple first step towards achieving this end would be the establishment of a system of European Quality Awards for ICT-based learning. ERT-rapport on Information and Communication Technologies in European Education, 1997, te vinden op het internet: www.ert.be

¹⁹ Higher Education and Europe after 1992, Leuven 1989.

²⁰ "We have a responsibility to reproduce for our students a likeable, pleasant and attractive picture of our modern scientific and technological world." p. 13.

²¹ H. C. Jones, directeur van de Task Forces Human Resources, het departement van Directoraat V dat zich toen met onderwijs bezig hield, ontving in 1991 een eredoctoraat aan de KUL.

"omwille van zijn buitengewone verdiensten op het vlak van het Europees onderwijsbeleid".

²² Tot een beter begrip van dit verband diene de tekst "Wat is en wil de ERT?", elders in dit dossier.

²³ In de "groene versie" op p. 27.

²⁴ We are convinced that if we Europeans do not keep pace with our international competitors and do not make these major investments now, Europe will suffer from serious economic decline in the future. The ERT-report on Information and Communication Technologies in European Education, 1997.

²⁵ "Om op internationaal en Europees niveau competitief te blijven, moet de versnippering van het Vlaamse universitaire landschap, zowel op het vlak van opleidingen als van instellingen inzake onderwijs en onderzoek worden tegengegaan via overleg en nauwe samenwerking (...) Wat de dienstverlening aan de gemeenschap betreft, dient zich de universitaire permanente vorming als nieuwe uitdaging aan, die door de universiteiten in onderling overleg en binnen de bestaande financiering zal moeten worden opgenomen. Punt 5.3. Onderwijs als eerste zorg.

²⁶ Het heterogene samenraapstel "Universiteit Antwerpen" is nooit een volledige universiteit geweest en zal het ook nooit zijn. Daarom betekent het voortbestaan ervan geen enkele bedreiging voor de strategie van Leuven en het ministerie. Integendeel, het is er juist het perfecte alibi voor.

Het geval geneeskunde

Zoals geweten bestaat er sinds dit jaar een ingangsexamen voor geneeskundestudenten. Op het toelatingsexamen burgerlijk ingenieur - dat een heel andere historische oorsprong heeft - na, is dit de eerste keer dat in dit land het fundamentele principe van de keuzevrijheid van het onderwijs op de helling wordt gezet. In de media is uit den treure de argumentatie van de regering herhaald: Maastrichtnorm, besparingen in de ziekteverzekering en het teveel aan artsen. We gaan hier niet in op de onzinnigheid van die argumenten; dat is bij andere gelegenheden al genoeg gedaan. Behalve misschien dit: Nederland, dat deze technocratische redenering al veel langer volgt, moet nu artsen "importeren".

Veel belangrijker vanuit ons standpunt is het feit dat - en dat dit de bedoeling was, moge spoedig duidelijk zijn - de maatschappelijke consensus die tot voor kort bestond over vrije toegang tot het onderwijs nu onherroepelijk is verbroken. De universiteiten - ondenkbaar nog maar enkele jaren geleden - hebben deze nekslag aan het democratisch onderwijs niet alleen getolereerd, maar in sommige gevallen zelfs toegejuicht, ondermeer door de decaan van de geneeskunde van onze eigenste Alma Mater: Ben Van Camp. Hoe kan dit? Dat komt, omdat sommige universiteiten - en laat mij duidelijk zijn: de VUB is daar niet bij - haat hebben bij de beperking van de studentenaantallen. Wij hebben het hier in de eerste plaats over de Katholieke Universiteit Leuven. De tekst "historische achtergrond" heeft duidelijk gemaakt welke politieke agenda Leuven volgt: een intellectueel monopolie in Vlaanderen, noodgedwongen afgezwakt door de aanwezigheid van een onafhankelijk Gent, en dit passend in een meer globale strategie die de intellectuele "markt" op Europees niveau verdeelt tussen de Kerk en de grootindustrie, onder het mom van "qualiteit". Het is klaar dat het beperken, selecteren en oriënteren van de binnenkomende studenten voor een dergelijk project een machtig wapen is. Bovendien komt het hen ook praktisch goed uit. Leuven heeft immers studenten teveel. Hun ideale capaciteit ligt rond de +/-250 eerste kandidatuurs geneeskundestudenten. De 50% die zij zo verliezen is hun juist een zegen, terwijl het voor de VUB, die procentueel uitgedrukt ongeveer hetzelfde verlies een catastrofe betekent. Zij heeft immers een veel kleiner absoluut aantal studenten, en bovendien nauwelijks financiële reserves. Van Camp ziet dat natuurlijk ook. Dat is voor hem evenwel geen reden om het reeds oude adagium dat de belangen van de VUB uit de aard der zaak met die van een democratisch onderwijs samenvallen in te zien, in tegendeel. Hij stelt een

"contingentering" van het aantal studenten per universiteit voor, in gewone mensentaal: ge zoudt als beginnend geneeskundestudent niet zelf meer mogen kiezen naar welke universiteit ge gaat. Nog afgezien van het feit dat een dergelijke redenering de bestaansreden zelf van

richting geneeskunde van de VUB op grond van het betreffende visitatierapport als onvoldoende hoogstaand, als inefficiënt of als niet rendabel worden voorgesteld, met een scenario voor een directe en één voor een geleidelijke afschaffing ("samenwerking met andere

integriteit van de visitatiecommissie in twijfel wordt getrokken, op grond van het feit dat een commissie vol Hollanders het Leuvense onderwijsmodel niet serieus kan evalueren. Wij lezen:

*In het licht van dit alles (een aantal positieve punten die tijdens de mondelinge rapportering waren aangehaald, Nvdr) is het faculteitsbestuur verrast door de overwegend negatieve toon van het conceptrapport.*⁴

Dit geeft een ferme deuk aan de mentaliteit die blijkt uit de vanzelfsprekende arrogantie waarmee de Leuvense filosoof (!) en vice-rector De Dijn⁵ enkele maanden geleden nog kon beweren:

*Allereerst moet erop worden gewezen dat de K.U.Leuven noch haar rector (...) zelf geen monopolie heeft gezocht. De reden waarom deze richting alleen aan de K.U.Leuven zou worden toegewezen is het resultaat van politieke discussies waarin vooral rationalisatie-overwegingen meespelen, alsook natuurlijk de onontkoombare factor dat de K.U.Leuven momenteel de grootste en wetenschappelijk best onderbouwde opleiding in de kinesiterapie aanbiedt.*⁶

Het is diezelfde mentaliteit die de Leuvenaars de kritiek hooghartig van de hand doet wijzen:

Meer diepgaand stelt het faculteitsbestuur vast dat de visitatiecommissie één welbepaalde visie als onderwijsmodel heeft gehanteerd en dit model gebruikt bij de evaluatie van de opleiding binnen de medische faculteit. Dit leidt tot een vooringenomen evaluatie van het opleidingsmodel dat aan de K.U.Leuven wordt gehanteerd.

De commissie kan niet anders dan dit onaanvaardbaar vinden. Zij is immers op voorstel van alle betrokken faculteiten, en na goedkeuring door de voltallige VLIR, samengesteld. Het enige dat zij logischerwijze kan doen, is in dezelfde geest als tevoren aan haar eindrapporten voortwerken. Maar Leuven heeft door deze interventie het mechanisme van de visitaties⁷, op haar eigen instigatie ingevoerd door Coens in het kader van zijn decreet, ernstig in gevaar gebracht. Bovendien discrediteert de Leuvense universiteit op die manier de VLIR, een orgaan dat door de dominerende invloed die zij erop uitoefent, doorgaans dicht bij haar aanleunt⁸. Veel belangrijker is het licht dat door dit alles op de machinaties achter het plan Dillemans geworpen wordt. Nu blijkt dat de visitatiecommissies,

door Coens in het leven geroepen om een ongrondwettelijke hertekening van het Vlaamse universitaire landschap in de richting van een dominerend Leuven "centre of excellence" met een paar *dépendances* te legitimeren, niet vanzelfsprekend dit misbruik van hun op zich conscientieuze werk tolereren, probeert de KUL het hele stelsel af te schieten en een directe aanval van de plannen Dillemans I, II, ... te lanceren. De huidige socialistische

(!) onderwijsminister Vandebossche steekt hun daarbij behulzaam een handje toe door de creëe van de financiële instrumenten (het elders besproken egalitiedecreet) die de levensvatbaarheid van de geviseerde universiteiten - in de eerste plaats de VUB - onmiddellijk in het gedrang brengen. Hij zorgt er daarbij wel voor - Leuven heeft ondertussen toch iets meer voorzichtigheid geleerd - de belangen van de Rijksuniversiteit Gent veilig te stellen. Deze politiek-deontologisch volstrekt onaanvaardbare manipulaties, reeds aangekondigd in het Decreet Coens, hebben nu zodanig groteske en openlijke vormen aangenomen dat het de VUB, die eigenlijk al verloren is, in extremis nog zou kunnen redden. Indien zij vanaf nu onduidelijk en radicaal de grondwettelijke kaart trekt om haar belangen op alle vlakken te verdedigen. Het aantal politieke stemmen die vinden dat de schoolvrede nog altijd een van de belangrijkste peilers is van het huidige politieke bestel, beginnen zich van verschillende kanten hoe langer hoe meer te roeren. Het schoolpact is immers een oude, maar lang niet ontmantelde ideologische bom die blijft tikken door al het hypocriete geroep over ontzuiling heen. Dat die bom op barsten staat, staat vast. Indien de VUB erin zou slagen de leiding van het verzet tegen haar ontmanteling op te nemen, zou zij kunnen blijken van niet de zwakste, maar de sterkste speler te zijn op het hedendaagse universitaire en andere onderwijstoneel.

de VUB onderuit haalt - de abortusprocessen in de jaren '80 hebben duidelijk gemaakt dat ideologische vrije keuze ook op het terrein van de geneeskunde zeker geen overbodige luxe is - is de verblinding¹ waarvan dit getuigt onvoorstelbaar. Wanneer het in hun kraam past zal Leuven immers - en terecht! - het vrije keuzerecht inroepen². Het is niet voor niets dat de VUB het hardste lijdt onder de toelatingsproef. Dat is ook de bedoeling. Er wordt nu al openlijk in sommige wandelgangen waarin welingelichte personen te vinden zijn - niet aan de VUB zelf, dus - gefluisterd dat men de VUB (en het LUC) zal *dwingen* haar geneeskunderinging af te schaffen. Als dat dan nog nodig zou zijn, gezien het egalitiedecreet dat we elders besproken hebben. In de volgende versie van het plan Dillemans - voorspellen wij - zal de

universiteiten) erbij. Nu is er echter een totaal onvoorzienbaar probleem opgedoken dat dit mooie scenario dreigt de grond in te boren. De visitatiecommissie geneeskunde - die, zoals elders uitgelegd voor de visitatiecommissies in het algemeen, haar werk heel plichtsbewust en zorgvuldig heeft gedaan, - is tot conclusies gekomen die de geneeskundeopleiding aan de VUB bijna onduidelijk als de sterkste, en die in Leuven als de zwakste presenteren³. Alleziens is het duidelijk dat een manipulatie à la Dillemans met deze resultaten en zeker op dit moment volkomen uitgesloten is. Een Leuvense reactie kon dan ook niet uitblijven. Uit verschillende betrouwbare bronnen uit geneeskundige hoek konden wij vernemen dat de Leuvense geneeskundefaculteit een brief aan de VLIR heeft geschreven, waarin de

¹ Het feit dat Van Camp dergelijke standpunten inneemt, toont eens te meer aan dat intelligentie niet garant staat voor politiek inzicht. Het is dergelijk soort onzin dat men krijgt wanneer men de combinatie maakt tussen elitaristische onderwijsopvattingen en het politiek inzicht van een Brabants trekpaard.

² Dit alleenrecht was hun zoveel waard dat ze voorstelden in naam van het pluralisme het vak "godsdiens" te schrappen. De hypocrisie gaat wel ver. Zo precies of het ideologisch karakter van de instelling van het krijgen van het vak godsdiens afhangt. De VUB heeft toch ook geen cursussen "vrijzinnigheid"? Wij zijn dus blijkbaar *d'office* neutraal, goed om te weten.

³ Dit wordt duidelijk als men de mondelinge rapporteringen aan de betrokken universiteiten naast elkaar legt, en naast een aantal documenten die ondertussen al her en der in geneeskundige kringen circuleren.

⁴ In een document gedateerd op 29 september.

⁵ Naar aanleiding van de dreigende afschaffing van de richting kinesiterapie aan alle Vlaamse universiteiten, behalve in Leuven, in een vrije tribune in De Morgen.

⁶ Ons boldtype. Het is in dat verband overigens interessant de oorspronkelijke eindrapporten van de van de betrokken visitatiecommissie nog eens naast elkaar te leggen, zich de boertige reatie van Vandebossche te herinneren en te lezen wat Dillemans nu - na het arrest van het Arbitragehof, in zijn rapport over de hele kwestie schrijft.

⁷ De visitaties waren, alle ontkenningentent spijt, van in den beginne bedoeld ter legitimering van de rationalisering: "qualiteit is efficiëntie, economische efficiëntie", verklaarde Noël Vercruyse, toenmalig directeur Hoger Onderwijs van de Vlaamse gemeenschap. Wat niet wegneemt dat de mensen die aan de visitaties hebben deelgenomen, dat ernstig en in goed vertrouwen hebben gedaan. Dat maakt deze zaak - en de hele manipulatie die het rapport Dillemans is - alleen maar erger.

⁸ Oosterlinck, rector van de KUL en op dit moment voorzitter van de VLIR, heeft, voor zover wij konden nagaan, op geen enkele wijze stappen ondernomen om zijn achterban tot de orde te roepen en het orgaan, waarvoor hij als voorzitter namens alle universiteiten verantwoordelijk is, te doen respecteren.

Standpunt door de Raad van Beheer van de Vrije Universiteit Brussel

over "Memorandum over Hoger Onderwijs in de Europese Gemeenschap" ('92)

De recente ontwikkelingen in de Europese instellingen, culminerend in het Verdrag van Maastricht ter wijziging van het Verdrag van Rome, geven aan de Europese Commissie bevoegdheid inzake onderwijs. Buiten de fora voor brede publieke en politieke consultatie wordt thans een beleid voorbereid met verreikende consequenties voor het hoger onderwijs in de lidstaten van de E.G. Bepaalde adviserende instanties binnen en buiten de Europese Commissie werden in dit proces geconsulteerd. De beleidsopties die de terzake bevoegde Task Force Human Resources van het vijfde Directoraat voorstaat, zoals deze werden weergegeven in het "Memorandum over Hoger Onderwijs in de Europese Gemeenschap", getuigen evenwel van een welgedefinieerd en eng perspectief. De geest van het document is er op gericht de doelstellingen van en de onderlinge verhoudingen tussen de instellingen van hoger onderwijs in de Gemeenschap economisch te kaderen.

De Raad van Beheer van de VUB acht het noodzakelijk dat de VUB als academische instelling over deze voorstellen een duidelijk standpunt inneemt, gezien het fundamentele belang ervan voor het toekomstige karakter van het Europese hoger onderwijsbeleid.

Het is van belang dat de Universiteiten, en zeker deze Vrije Universiteit, zich niet onvoorbereid in de discussies over de principes van het onderwijsbeleid begeven.

De Raad is van oordeel dat de VUB, als Vlaamse Vrije Universiteit draagster van een kritische traditie en welbepaalde humanistische idealen, alsook haar daadwerkelijke sociale engagement t.o.v. haar studenten in deze debatten een belangrijke rol te spelen heeft.

Deze basisprincipes zijn:

- Onderwijs is een fundamenteel recht van het individu, en het enige instrument dat de huidige gemeenschap een mens kan geven om tot zelfontplooiing te komen, d.w.z. tot het ontwikkelen van zijn/haar scheppende, denkende en kritische vermogens. In een sfeer van individuele vrijheid en verantwoordelijkheid moet de overdracht van kennis - die verschillend is van het volladen met "informatie" - van intellectuele, culturele, sociale, en economische aard het individu in deze context in staat stellen een zelfstandig, kritisch en verantwoordelijk burger te zijn;

- Een van de aspecten van het onderwijs is dat het individu een beroep naar keuze kan leren dat hem in staat stelt in zijn levensonderhoud te voorzien en deel te nemen aan het economisch proces. Dit aspect van materiële en economische aard is belangrijk, maar kan in geen geval los van de bovenvermelde context gezien worden. Een onderwijs dat, op welk niveau dan ook, niet meer is dan "beroepsvorming", degenerereert de mens tot lijfeigene van het heersend economisch systeem;

- Het beoefenen van fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek op een verantwoordelijke wijze, maar zonder onderworpen te zijn aan imperatieven van buitenuit, behoort tot de specifieke taken van de Universiteit, en is de hoeksteen van het uitbreiden en verdiepen van kennis en inzicht. Dit is cruciaal voor het helpen oplossen van problemen op maatschappelijk vlak;

- Het mogelijk maken van deze emanciperende zelfontplooiing en het vervullen van deze culturele en maatschappelijke, en dus ook economische taken zijn de essentiële bestaansredenen van de Universiteit;

- De Universiteit is bijgevolg, als deel van het maatschappelijk gebeuren, een *eigensoortige openbare* instelling. Zij kan haar maatschappelijke rol alleen op verantwoorde wijze spelen, indien deze eigensoortigheid gerespecteerd wordt.

De Raad van Beheer stelt dat een verantwoorde onderwijsbeleid op een zich democratisch noemende gemeenschap, op alle niveaus van de politieke besluitvorming, verantwoordelijkheid ten opzichte van *alle* aspecten van het onderwijs moet opnemen. Daarbij moet een kader aangereikt worden waarin het onderwijs de bovengestelde doelstellingen en redenen van bestaan kan waarmaken.

De **krachtlijnen** van een onderwijsbeleid op nationaal of Europees niveau dienen bijgevolg volgende **prioriteiten** te stellen:

- *Democratisering van het onderwijs:*

Een beleid dat erop gericht is de materiële (financiële) en socio-culturele drempels te verwijderen, die een individu de toegang tot het onderwijs van zijn vrije keuze belemmeren. Dat betekent niet enkel het voorzien in de *nodige materiële middelen*, maar ook het garanderen van de *vrije toegang* tot het hoger onderwijs.

- *Academische vrijheid:*

Zowel materieel als intellectueel dient de onafhankelijkheid van de Universiteiten gegarandeerd te worden. Een adequate *openbare financiering* is daarvoor een noodzakelijke (zij het niet voldoende) voorwaarde. Dit heeft ook implicaties voor de organisatie van het onderwijs en het onderzoek binnen de instelling. Instellingen voor hoger onderwijs dienen de vrijheid en zelfstandigheid van de deelnemers (studenten en academisch personeel) te garanderen.

- *Wetenschappelijk onderzoek:*

Er bestaat een tendens om het wetenschappelijk onderzoek te instrumentalisieren. Een hernieuwing van de inspanning ten bate van het *fundamenteel* wetenschappelijk onderzoek op kleine en grote schaal en in alle domeinen van het weten is in deze context een absolute noodzaak. Niet alleen is het de bron van nieuwe kennis bij uitstek, het is ook de voedingsbodern en toekomstgarantie voor elke vorm van wetenschappelijke of technologische activiteit in de maatschappelijke en industriële context. Een voldoende ondersteuning van het fundamenteel onderzoek is bovendien de enige garantie dat de noodzakelijke samenwerking tussen Universiteit en maatschappelijke en economische groepen of instituties erbuiten niet tot een aantasting leidt van de vorige twee prioriteiten.

De **wetgeving op nationaal of Europees niveau op het hoger onderwijs** dient het kader te scheppen voor:

a) Het veilig stellen van de eigenheid van de verschillende soorten onderwijsinstellingen en de nationale onderwijssystemen. Ze liggen immers mee aan de basis van de culturele en taalkundige verscheidenheid in Europa.

- b) Interne democratische beslissingsprocedures waarbij de vertegenwoordiging van *alle* betrokken geledingen binnen de universiteit op alle niveaus voorzien wordt.
 c) De mogelijkheid tot het uitbouwen van internationale interuniversitaire samenwerking op het vlak van onderwijs en onderzoek, alsook met andere types van hogere onderwijsinstellingen.
 d) Verantwoorde samenwerkingsverbanden tussen de universiteit en maatschappelijke en dus ook industriële derden in binnen- en buitenland.

De Raad van Beheer stelt dat in het licht van de hoger gemaakte analyse het **Memorandum over hoger onderwijs in de Europese Gemeenschap** dat door de Europese Commissie wordt voorgesteld als mogelijke grondslag voor het toekomstig onderwijsbeleid in Europa krachtig en ondubbelzinnig verworpen moet worden. Lezing van deze tekst en de voorbereidende documenten leert dat de basisfilosofie van het Memorandum fundamenteel onverenigbaar is met bovenvermelde prioriteiten.

Het document bevat weliswaar een aantal positieve elementen zoals de nadruk die wordt gelegd op de uitbouw van de *permanente vorming* en de wens, de *samenwerking tussen de onderwijsinstaties op wetenschappelijk en structureel vlak* te ondersteunen. Niettemin verzinken ook deze elementen in de aangereikte context volledig in het economistisch vertoog.

De **hoofdlijnen van de kritiek** kunnen geformuleerd worden als volgt:

- Het in het Memorandum Hoger Onderwijs voorgestelde onderwijsbeleid wordt ingegeven door uitsluitend economische uitgangspunten en doelstellingen. Prioriteit daarbij hebben de behoeften van de interne markt, meer bepaald de arbeidsmarkt. Hoger onderwijs wordt op deze wijze gereduceerd tot een element in het economische spel van vraag en aanbod, en wordt niet gezien als een instrument voor het bevorderen van het individueel en maatschappelijk welzijn.

- De democratisering van het hoger onderwijs moet de baan ruimen voor een op economische criteria gebaseerde elitarisering en hiërarchisering van het hoger onderwijs. Dit uit zich zowel in de visie op "toegang" tot het hoger onderwijs (een door de markt te bepalen gegeven), als op bestuurlijk en structureel vlak. Het Memorandum Hoger Onderwijs spreekt louter over aanpassingen die de universiteit moet ondergaan om zich te kunnen inschakelen in het eisenpakket van de industrie en het economische leven. Bovendien wordt een rangorde tussen de universiteiten als gevolg van concurrentie die gebaseerd is op macht, prestige en grootschaligheid voorgesteld als een vorm van kwaliteitszorg. Kwaliteit wordt daarbij gelijkgesteld aan economisch rendement.

- Er wordt geen enkele rekening gehouden met het fundamentele belang van het hoger onderwijs in het sociale, politieke en culturele leven in de verschillende Lidstaten. De sociale functie van het hoger onderwijs wordt berleid tot de vorming van arbeidskrachten. Van enige emancipatorische rol is geen sprake. De kritische en culturele functie in de maatschappelijke context van de Universiteit komt in het geheel niet aan bod. Er wordt bovendien geen enkele rekening gehouden met de reële situatie in de Lidstaten. Dit blijkt uit de behandeling van het 'taalprobleem'. De kleine taalgemeenschappen worden als gevolg van de reeds bestaande programma's gedwongen een verengeling van hun hoger onderwijs onder ogen te zien, met nefaste gevolgen op cultureel, maar ook op democratisch vlak (de kloof tussen geschoolden en ongeschoolden, de maatschappelijke discussie over wetenschapsbeleid...).

- Het respect voor de eigenheid van de verschillende soorten onderwijsinstellingen is volledig afwezig. Niemand zal het bestaansrecht en de zinvolheid van hoger beroepsonderwijs betwisten. Maar alle vormen van hoger onderwijs in de toech wel zeer verschillende nationale onderwijsystemen worden op een hoop gegooid onder de noemer 'universiteit'. De harmonisering die daar onvermijdelijk uit voort moet vloeien maakt een werkelijk beleid van wederzijdse samenwerking en erkenning overbodig. Deze vervlakkings zal een nefaste invloed hebben op de kwaliteit van de Universiteiten.

- Een werkelijk mondiale geest is in de voorstellen afwezig. Relaties met andere landen worden beperkt gezien tot de geïndustrialiseerde of in het proces van industrialisering verkerende wereld, en eens te meer vanuit een zuiver economisch perspectief ingegeven. Het Eurocentrisme - de economische machtspositie van Europa in de wereld - dient ter rechtvaardiging van de mobilisering van de "menselijke hulpbronnen" d.m.v. het onderwijs op Europese schaal.

De Raad van Beheer besluit uit dit alles:

Het is noodzakelijk en onvermijdelijk een ernstige politieke discussie aan te gaan op nationaal en op Europees niveau. Deze dialoog moet duidelijkheid verschaffen over de wenselijkheid van een eventueel Europees onderwijsbeleid, alsook over de principes waarop een dergelijk beleid zou moeten worden gebaseerd. Deze brede discussie dient echter plaats te grijpen volgens de bestaande democratische procedures in de Lidstaten en mag niet vertrekken vanuit een basistekst die in eerste instantie is opgesteld door bureaucraten en industriëlen.

De Raad is van oordeel dat de Vrije Universiteit Brussel tot taak heeft aan een dergelijke discussie te participeren. Dit kan echter niet gebeuren op basis van een tekst die de grondbeginselen van een humanistisch onderwijs in de ruime zin, en van deze vrijzinnige Universiteit in het bijzonder, op alle fundamentele punten tegensprekt. *De Vrije Universiteit Brussel schaart zich dan ook niet achter dit Memorandum.*

Verkiezingen

Raad van Bestuur art. 36 §1 g (studenten) en Sociale Raad Studenten

Bij het inrichten van deze verkiezingen werden procedure- en organisatorische fouten gemaakt.

De Verkiezingscommissie heeft geoordeeld dat, hoewel elk van de fouten afzonderlijk geen aanleiding had moeten zijn tot annulatie, er ten gevolge van het geheel van de fouten een malaise is ontstaan die maakt dat niet langer sprake kan zijn van correct verlopen verkiezingen. Zij besliste dan ook in te gaan op de klachten en de verkiezingen nietig te verklaren.

Daarom wordt op 10, 11 en 15 december 1997 een nieuwe eerste verkiezingsronde georganiseerd. De details zullen op de gebruikelijke plaatsen bekend gemaakt worden.

Het Secretariaat van de Raad, dat de verkiezingen inricht, roept alle studenten op, in grote getale, een stem te komen uitbrengen om zo het democratisch karakter van de studentenvertegenwoordiging aan de VUB kracht bij te zetten.

Opinie

Argo in wurggreep, schoolvrede in gevaar

De Unie Vrijzinnige Verenigingen is bijzonder geschrokken door het begrotingsamendement van de Vlaamse regering waardoor het Gemeenschapsonderwijs beroofd wordt van 877 miljoen aan subsidies ten bate van het confessioneel onderwijs. Op deze wijze overtreedt de regering de principes van het schoolpact, terwijl haar taak er niet alleen in bestaat schoolvrede te bewaren, maar ook de principes van de schoolpactwetgeving consequent uit te voeren.

Tijdens de besprekingen m.b.t. het schoolpact verkoos het vrij onderwijs de subsidiëring enigszins te beperken om zijn pedagogische vrijheid te behouden.

Het argument van de CVP dat elke leerling, tot welk net hij ook behoort, evenveel moet betaald worden is in principe alleen gerechtvaardigd wanneer elk net in dezelfde omstandigheden verkeert. M.a.w. gelijke rechten leiden tot gelijke plichten.

Het Gemeenschapsonderwijs, erfgenaam van het Rijksonderwijs, heeft de opdrachten van dit net met al zijn lasten en verplichtingen overgenomen. Deze lasten en verplichtingen wegen zwaar door op het budget van het Gemeenschapsonderwijs.

De Unie Vrijzinnige Verenigingen vraagt de minister van onderwijs terug te komen op deze funeste beslissing voor het Gemeenschapsonderwijs en de CVP-

ministers te wijzen op hun, in het verleden, vrijwillig aangegane verbintenissen. Het schoolpact en de schoolpactwetgeving berusten immers op een algemene consensus. Kortzichtige politieke en eenzijdige beslissingen brengen de schoolvrede in gevaar.

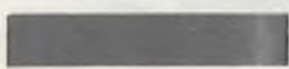
De Unie Vrijzinnige Verenigingen meent bovendien dat een dergelijke fundamentele ingreep niet kan via een begrotingsamendement, maar een nieuwe maatschappelijke discussie vergt.

Michel Magits
Voorzitter UVV

u leest hier het vervolg van
pagina 3

van Vanden Bossche-Dillemaans gedoemd te verdwijnen of in één van de groten op te gaan. De KUL is best bereid eventueel een aantal van de *dépandances* te laten vallen, in ruil voor de positie van "center of excellence" in Vlaanderen. De reële en grondwettelijke situatie in acht nemend, zullen zij die positie delen met Gent, dat door Vanden Bossche als uitdrager van het "pluralistisch" onderwijs in Vlaanderen in de watten gelegd wordt. Enkel de VUB, die als vrijzinnige volledige universiteit nu juist de grootste heeft bereikt die haar als zelfstandige entiteit leefbaar maakt, is een obstakel voor deze mooie hervervakeling van Vlaanderen intellectuele ruimte. De vernietiging van dit obstakel moet dan ook beschouwd worden als de primaire bedoeling van het egaliseringsdecreet.

Wat is en wil de "European Round Table of Industrialists (ERT)"?

We hebben het hier al een paar keren gehad over de Europese Ronde Tafel van Industriëlen (ERT). Deze structuur werd informeel opgericht in 1978, op instigatie van o.a. Etienne Davignon. De officiële oprichting - spoedig gevolgd door een erkenning als gesprekspartner van de Europese Commissie - vond plaats in 1983. Het feit dat Davignon toentertijd zelf lid was van de EU-commissie zal ongetwijfeld een bijzondere toevoeging geweest zijn. Onder de stichtende leden vinden wij naast den Etienne nog illustere figuren zoals Francois-Xavier Ortoli, eveneens lid van de EU-commissie, Pehr Gyllenhammar van Volvo, Wisse Dekker van Philips en Umberto Agnelli van Fiat. De heren Gyllenhammar en Dekker waren de auteurs van het eerste - en nooit gepubliceerde - rapport van de ERT in 1984, over de tot stand brenging van de eengemaakte Europese Markt zelve. Dit rapport lag aan de basis van het "White Paper" ter zake dat in 1985 door de toenmalige sociaal-democratische (!) commissievoorzitter Jacques Delors in de openbaarheid werd gebracht. De daaropvolgende (wel gepubliceerde) ERT-rapporten hebben - met uitzondering van het onderwijsrapport uit '89 - allemaal hun weg gevonden naar het officiële Europese beleid: de verschillende "Green" en "White" papers die te geleger tijd door de EU-commissie worden uitgebracht, vonden praktisch allemaal hun oorsprong in een passend ERT document.¹

Over verdere en meer verborgen politiek-ideologische affiliaties van de ERT laten wij liever een goed geïnformeerde Franse bron aan het woord:
Au fur et à mesure de son expansion, l'Opus Dei a élargi ses objectifs en Europe. Au recyclage des fascistes, à la défense des monarchies catholiques, au contrôle des nouvelles institutions démocratiques s'est ajouté la défense des grands intérêts économiques. L'outil le plus remarquable fut créé en 1983 sous l'impulsion du vicomte opusien Etienne Davignon (alors commissaire européen chargé de l'Industrie, aujourd'hui président de la Société générale de Belgique): la Table ronde des industriels européens (ERT). Elle rassemble aujourd'hui une quarantaine de dirigeants d'entreprise dont plus de la moitié sont des membres de la sainte secte. L'adhésion se fait uniquement par cooptation, à titre individuel, et n'engage pas officiellement leurs entreprises. Pourtant l'ERT est financée par ces entreprises et place à son service certains de leurs cadres. L'ERT adresse régulièrement ses recommandations à la Commission européenne. En préambule, elle ne manque jamais de rappeler qu'elle est le lobby économique le plus puissant en Europe: ses quarante-deux membres emploient trois millions de personnes. Ils réalisent trois mille cinq cent milliards de francs annuels

¹ zie Privé de public. A qui profitent les privatisations? (Nederlandse versie: De kraak van de eeuw. Dossier privatiseringen) bij EPO van de journalist Gérard de Selys.

² L'Opus Dei et l'Europe, Maintenant, numéro 6, 22 mars 1995.

³ Voor een uitputtende lijst kan u altijd bij ons terecht, of bij het ERT-rapport uit 1997, dat u terugvindt in ons dossier. Voor meer inlichtingen wende men zich tot The European Table of Industrialists (ERT), av Henri Jaspar, 113, B-1060 Brussels. Tel: +32 2/5343100, fax: +32 2/534 73 48.

de chiffre d'affaires, soit plus de deux fois le budget de la France. Une entrée en matière qui permet à l'ERT d'imposer ses exigences. Le "social chrétien" Jacques Delors, qui ne lui refusait jamais de rendez-vous, disait de l'ERT: "C'est l'une des forces majeures derrière le marché unique." Elle s'est "résolument prononcée pour un développement de réseaux européens d'infrastructures" et a fait inscrire cet objectif dans le traité de Maastricht.²

Zoals we elders gezien hebben, geldt hetzelfde ook voor de introductie van de "Euro". Onder de hedendaagse leden van dit illustere en machtige gezelschap tellen we voor België André Laysen van Gevaert, Francois Cornélis van Pétro-Fina, Daniel Janssen van Solvay (!) en nog steeds den Etienne voor de Société Générale de Belgique. De Duitsers verheugen ons o.a. met Mercedesman Jürgen Schrempp van Daimler Benz, Heinrich von Pierer van Siemens, Manfred Schneider van Bayer en Mark Wössner van het grootste uitgeverconcern ter wereld Bertelsmann. Onder de Fransen vinden we o.m. rasdemocraten als Louis Schweitzer van (wijken) Renault terug.³ Europa is duidelijk in goede handen.

De Moeial

Tweewekelijks studententijdschrift van de VUB in samenwerking met het Brussels Studentengenootschap, Studiekring Vrij Onderzoek en Dienst Cultuur.

Pleinlaan 2, 1050 Brussel
tel. 02/629.23.38
fax 02/629.23.62

Coördinator
Frank Van Dessel

Vice-coördinator
Bart Verhaeghe

Secretaris
Marjan

Penningmeester
Mischa

Informatieci
Pieter & Satan

Lay-out
Sjoonie

Redactie
Els, Haroun, Domenico,
Seppe, Thierry, Sami, Sven,
Marcia (VO)

Medewerkers
Dietmar, Magosse, Simon,
Ellen, Evelyne, Coralie

Illustraties
Jeroen, archief

V.U.
Domenico Vaccaro
Pleinlaan 2, 1050 Brussel

(Verschijnt op 3000 ex.)

e-mail: moeial@vub.ac.be